

105

PLUSTAAK

WERKBOEK 8

100

95

90

85

80

75

70

65

60

55

50

TAAL

GEVARIEERDE OPDRACHTEN

DELUBAS

Gebruiksaanwijzingen

Soms staat bij een opdracht een ☆.

Dat betekent dat je deze opdracht samen kunt doen.

Vraag aan de leerkracht of dat kan en wanneer dat kan.

Je kunt deze opdracht met een klein groepje kinderen uitvoeren,
of met de hele groep.

Als je een woord in een opdracht of een tekst niet kent,
mag je het opzoeken in een woordenboek.

Lees altijd eerst de teksten en de opdrachten goed door.

Ga ze daarna pas maken.

Sommige opdrachten zijn best moeilijk,
maar probeer in ieder geval altijd eerst zelf of je ze kunt maken.

Pas als het echt niet lukt, kun je het aan je leerkracht vragen.

Misschien kun je sommige opdrachten samen maken
met iemand anders uit je groep.

Met je antwoordenboekje kun je je eigen werk nakijken.

Dat is handig, dan kun je zelf zien wat je fout gedaan hebt.

Je kunt je fouten ook verbeteren.

Veel plezier met dit werkboekje.

DELUBAS
Educatieve Uitgeverij
van Ostadeplein 8
5151 SW Drunen
Telefoon: 0416 380482
Fax: 0416 322647

AUTEURS: E & M Marelius
Ine van Bochove
Toos Duyx - Bodegraven

ILLUSTRATIES: Adri Smit

VORMGEVING: Adri Smit
Thijs van Wijngaarden

OMSLAG: Carla Gerritzen

ISBN 90 5300 031 3 (werkboek 8)

Copyright © DELUBAS Educatieve Uitgeverij

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, het zij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen,
of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hieronder staat een eenvoudig verhaaltje.

Lea Smulders schreef het voor kinderen van ongeveer 7 jaar. Herschrijf deze tekst.

Verander het taalgebruik zo, dat het lijkt alsof het voor volwassenen geschreven is.

Verander de zinsbouw en gebruik 'deftiger' woorden. Je mag daarbij overdrijven.

De zinnen mogen best heel ingewikkeld worden.

Maak je eigen verhaal af met twee hoogdravende zinnen.

Die zinnen moeten de titel - HERRIE BIJ HET HEK - verklaren.

Herrie bij het hek

Het is een geweldige drukte voor de ingang. Daar staan mensen met kaartjes in de rij. Ze mogen een voor een door het poortje naar binnen. Bij het poortje staat de portier. Hij heeft een blauw pak aan met gouden knopen. ‘Kalm aan mensen, niet zo dringen!’ roept hij telkens. ‘Kaartjes klaar houden. Iedereen krijgt een plaats.’ Van elk kaartje scheurt hij een klein stukje af. Maar de mensen worden ongeduldig. Ze vinden dat het veel te langzaam gaat. En het begint nog te regenen ook. Kan de portier niet een beetje opschieten? Kijk, wie komt daar aangelopen. Heel, heel vlug met een pakje onder zijn arm. Het is Pietje Prik. Hij loopt langs de rij wachtende mensen.

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines, typical of primary school handwriting practice paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Voorbeeld:

Ze mogen een voor een door het poortje.

Het is de wachtenden toegestaan door de tourniquet binnen te treden.

De schuingedrukte zin is een herschrijving van de gearceerde zin. Om de zin deftig (of hoogdravend) te maken, is het woord *tourniquet* gebruikt, ook al is een tourniquet niet helemaal hetzelfde als *poortje*.

Dat soort wijzigingen is dus wel toegestaan.

Een ander voorbeeld:

een blauw pak met gouden knopen erop kan worden:
een blauw goudgeknoopt kostuum.

Tseetseevlieg speurt naar zweet

De tseetseevlieg, een bloedzuigend insect dat de parasiet overbrengt die de gevreesde slaapziekte bij de mens veroorzaakt en nagana (of tseetseeziekte) bij vee, proeft en ruikt zijn prooien aan zweet en aan alcohol. Dat heeft de Groningse bioloog drs. Wynand van der Goes van Naters vastgesteld.

De tseetseevlieg heeft twee smaakzintuigen op elke poot en reukzintuigen op zijn antennes. Met zijn smaakzintuigen spoort de vlieg urinezuur - een afbraakproduct van de celstofwisseling - en enkele andere aminozuren op die in het zweet voorkomen.

Van der Goes van Naters, die op 27 juni aan de Rijksuniversiteit Groningen promoveert, stelde vast dat de tseetseevlieg deze stoffen ziet als indicator dat er onder het oppervlak waarop hij

is neergestreken bloed te halen valt. Op een verwarmd testoppervlak dat met urinezuur was ingesmeerd, bleken de vliegen vaker te steken dan op oppervlakken zonder urinezuur.

In een veldproef in Zimbabwe bleek bovendien dat de vliegen langer bleven zitten op een met insecticide geïmpregneerde vliegenva als die ook met urinezuur was ingesmeerd. Hierdoor kan de hoeveelheid insecticide in de val worden teruggebracht. En dat is gunstig voor het milieu en de portemonnee.

De reukzintuigen van de tseetseevlieg reageren op een bepaald alcohol, dat voorkomt in het geurmengsel dat door vee wordt afgegeven. De reukzintuigen bestaan voor een deel uit cellen die gevoelig zijn voor alcohol. Met die cellen detecteert de tseetseevlieg op grote afstand vee.

1 Onderstreep in de tekst hierboven de stukjes die een experiment beschrijven.

2 Hieronder staat een tabel met 7 rijen en twee kolommen. De eerste rij is de titelrij.

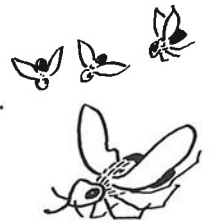
a. Schrijf in cel 2.1 (tweede rij, eerste kolom) een woord waarvan de schrijver de betekenis in zijn tekst geeft.

Schrijf in cel 2.2 het stukje met de betekenis van dit woord.

b. Schrijf in cel 3.1 de naam van de stof die tot de klasse van de 'aminozuren' behoort.

Natuurlijk weet je dan van de betekenis nog niet veel als je niet weet wat aminozuren zijn. Maar wat aminozuren zijn, kun je opzoeken.

c. Schrijf in de eerste kolom nog 4 woorden waarvan je de betekenis niet of niet goed kent. Zoek de betekenis van die woorden op in een woordenboek en schrijf die er achter.

WOORD	BETEKENISOMSCHRIJVING
.....	
.....	aminozuur
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

A

Kees is een aardige jongen.
Kees gaat naar huis.
Kees wil thuis wat drinken.
De moeder van Kees wil ook wat drinken.

B

Kees is een aardige jongen.
Hij gaat naar huis.
Hij wil daar wat drinken.
Zijn moeder wil dat ook.

1 Vergelijk tekst **A** en **B**.

Je ziet dat in **B** Kees door *Hij* vervangen is, *thuis* door *daar*,
De moeder van Kees door *Zijn moeder* en *wat drinken* door *dat*.

Dat kan omdat de lezer begrijpt dat bijvoorbeeld met *Hij* Kees bedoeld wordt. Woorden als *hij*, *daar* en *dat* noemen we verwijswwoorden. *Hij* verwijst naar *Kees*, *dat* naar *wat drinken*.

De meeste mensen vinden dat **B** plezieriger leest dan **A**.

Hieronder staat een tekst. Herschrijf de tekst in de rechter kolom en vervang 'overbodige' herhalingen door verwijswaarden. De onderstreepte stukken herschrijf je door het werkwoord 'doen' samen met een verwijswaard te gebruiken. Schuingedrukte woorden moet je handhaven. Pas op voor teveel verwijswaarden: de herschreven tekst moet plezierig lezen!

De grote steden in de Derde Wereld groeien veel sneller dan de steden in Europa of Noord-Amerika. De grote steden in de Derde Wereld groeien veel sneller omdat het geboorteoverschot in de Derde Wereld veel groter is en omdat in de Derde Wereld erg veel mensen van het platteland wegtrekken naar de stad. Waarom trekken zoveel mensen van het platteland naar de stad? Het wonen in de stad is immers geen lolletje. Voor mensen met weinig geld zijn in de stad geen behoorlijke huizen te vinden. Het is ook niet gemakkelijk om in de stad werk te vinden. Veel mensen wonen hun leven lang in krottenwijken. Krottenwijken hebben in elk land weer een andere naam. In Brazilië is die naam ‘favelas’, in Peru ‘barriadas’, in Columbia ‘barrios’ en de krottenwijken in Jamaica heten ‘shanty towns’.

2 Lees beide teksten nog eens rustig door. Welke tekst leest het prettigst en waarom?

Laat de teksten ook nog eens door een klasgenoot lezen. Zijn jullie het eens?

Hiernaast staan 5 vaste uitdrukkingen.

Kies 3 uitdrukkingen uit en bedenk bij elk een situatie of een gebeurtenis waarin de uitdrukking van toepassing is.

Je moet hiervan een mondelinge presentatie voorbereiden voor een groepje medeleerlingen.

Elk van de drie presentaties moet tenminste 30 seconden duren. Zorg dat je in ieder geval weet wat de gekozen uitdrukkingen betekenen. (Anders kun je geen goede situaties bedenken.)

In de kaders hieronder schrijf je in spreektaal op wat je ongeveer gaat vertellen.

Naast elk kader schrijf je een aantal steekwoorden op.

Dat zijn woorden die de grote lijn van je presentatie weergeven.

Als je de draad van je verhaal kwijt bent, kun je die weer terugvinden door even naar de steekwoorden te spieken.

SITUATIEBESCHRIJVING VAN

STEEKWOORDEN

.....
.....
.....
.....
.....

SITUATIEBESCHRIJVING VAN

STEEKWOORDEN

.....
.....
.....
.....
.....

SITUATIEBESCHRIJVING VAN

STEEKWOORDEN

.....
.....
.....
.....
.....

Geef indien het mogelijk is een mondeling presentatie aan een groepje medeleerlingen. ☺

Na elke presentatie vraag je aan de andere kinderen of ze weten om welke vaste uitdrukking het gaat.

- 1 In de tabel hieronder staat in de eerste kolom een tekst. Per cel een alinea. Schrijf van elke alinea in de tweede kolom een samenvatting. Die mag niet groter zijn dan twee zinnen. Je mag in telegramstijl schrijven. Probeer in de derde kolom de hele tekst samen te vatten. Maak daarbij gebruik van de samenvattingen in de tweede kolom.

Het is een moeilijke tekst. Je zult niet alles wat erin staat, volledig begrijpen. Probeer er toch achter te komen waar het in de tekst ongeveer om gaat. Zonder woorden die je niet kent, op te zoeken!

De driehonderd meter grote radiotelescoop bij Arecibo op Puerto Rico is vorige week opnieuw in bedrijf gesteld na een opknapbeurt van vijf jaar. Voor vijftig miljoen gulden is de telescoop voorzien van een revolutionaire spiegelconstructie voor het focussen van de radiostraling, een nieuw radarsysteem met een vermogen van één miljoen watt, en een metalen scherm om aardse interferentie tegen te houden.		
De Arecibo-telescoop, bekend geworden door de James Bond film Goldeneye, werd in 1963 gebouwd voor militaire doeleinden. Al lange tijd wordt er vrijwel uitsluitend radiosterrenkundig en ionosferisch onderzoek mee gedaan. De kolossale Arecibo-schotel is onder meer gebruikt voor het onderzoeken van pulsars, voor het bestuderen van planeten en planetoïden met radar en voor de speurtocht naar buitenaardse beschavingen.		
Dankzij de nieuwe spiegelconstructie is de telescoop drie keer zo gevoelig als voorheen en werkt hij in een veel breder golflengtegebied. Het radarsysteem is zelfs twintig maal gevoeliger geworden.		

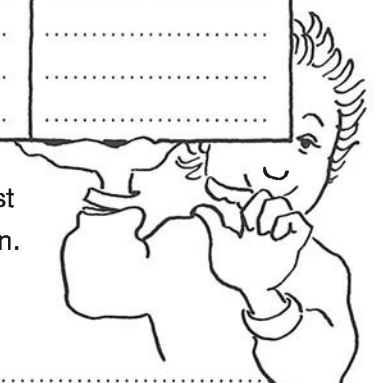
- 2 Van welke woorden moet je in ieder geval de betekenis kennen om de tekst beter te begrijpen? Probeer achter de betekenis van die woorden te komen.

MOEILIJKE WOORDEN:

BETEKENIS:

.....

.....

1 Oeroud

Oer noemen we een voorvoegsel van **oud**. **Oer** betekent hier: **erg**.

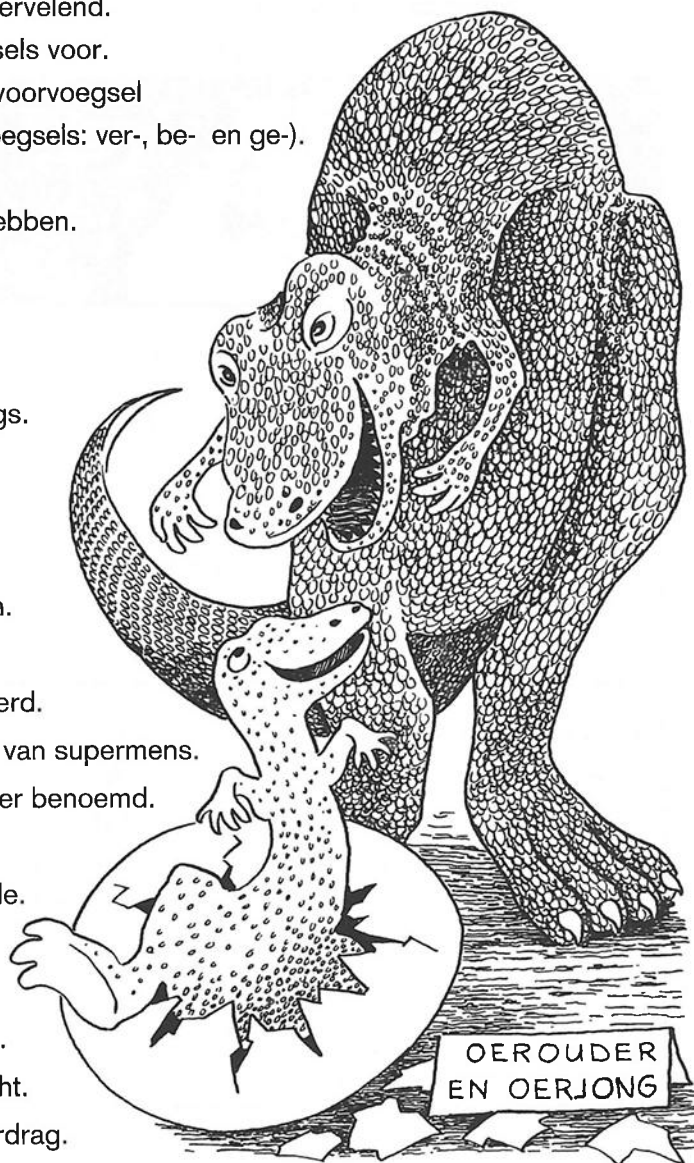
Denk ook maar eens aan oergezellig en oervervelend.

In de zinnen hieronder komen ook voorvoegsels voor.

Onderstreep in elke zin een woord met een voorvoegsel

(met uitzondering van woorden met de voorvoegsels: ver-, be- en ge-).

- Ik wil niets met dit misbaksel te maken hebben.
- Hij is ontrouw aan zijn beste vrienden.
- Hij is bevorderd tot opperrechter.
- Wat een wansmakelijk mannetje ben jij.
- De ex-burgemeester kwam ook even langs.
- Zijn opmerking was onterecht.
- Zijn ex-vrouw was jarig.
- Deze jongen is hyperactief.
- Hij is subhoofd van de afdeling hierboven.
- Hij hoort bij de contra-spionage.
- De vice-voorzitter was die avond verhinderd.
- Bekende sporters krijgen soms de allure van supermens.
- De wethouder werd tot loco-burgemeester benoemd.
- Hij gaat altijd naar de niet-rokers coupé.
- In je kamer is het weer een grote wanorde.
- Deze groepering is sterk anti-Israël.
- Hij is aartslui.
- Niet alle anti-roos shampoos helpen echt.
- Ze hebben hun huis ultra-modern ingericht.
- De buurlanden sloten een niet-aanvalsverdrag.

- 2 Voorvoegsels hebben een betekenis. Een aantal betekenissen staan in de tabel hieronder. Zet de onderstreepte woorden op de juiste plaats in de tabel.

ONTKENNING	SLECHT OF FOUT	VERSTERKEND	GERICHT TEGEN IETS	FUNCTIE-AANDUIDING	VORIG
.....					
.....					
.....					
.....					
.....					
.....					

Groot probleme

Mike, Kallie en Jimmy hou vakansie. Hulle wil kyk wie die fiksste is en besluit om vyf kilometer die see in te swem. Alles gaan goed en die stryd verloop baie gelykop. By die omdraaipunt is alle drie nog saam. So drie kilometer van die kant af kyk Mike terug en sien twee vinne agter hulle aankom. Hy skree vir Kallie: 'Ons word agtervolg!' 'Wie dink jy is dit?' wil Kallie weet. Die keer antwoord Jimmy. 'Ek weet nie. Maar as daardie vinnen nie di van 'n 1947-Plymouth is nie, het ons groot probleme.'

- 1 Hierboven staat een tekst in het Zuid-Afrikaans. Dat is een taal die verwant is aan het Nederlands. Vertaal het Zuid-Afrikaans in het Nederlands. Schrijf je vertaling ernaast.
- 2 Onderzoek: vergelijk de beide talen. Welke verschillen en overeenkomsten vallen je op?

a ZINSBOUW

Aandachtspunt: let op het enkelvoud of meervoud van het onderwerp en de persoonsvorm.

Het opvallendste verschil tussen het Nederlands en Zuid-Afrikaans is:

b WERKWOORD SPELLING

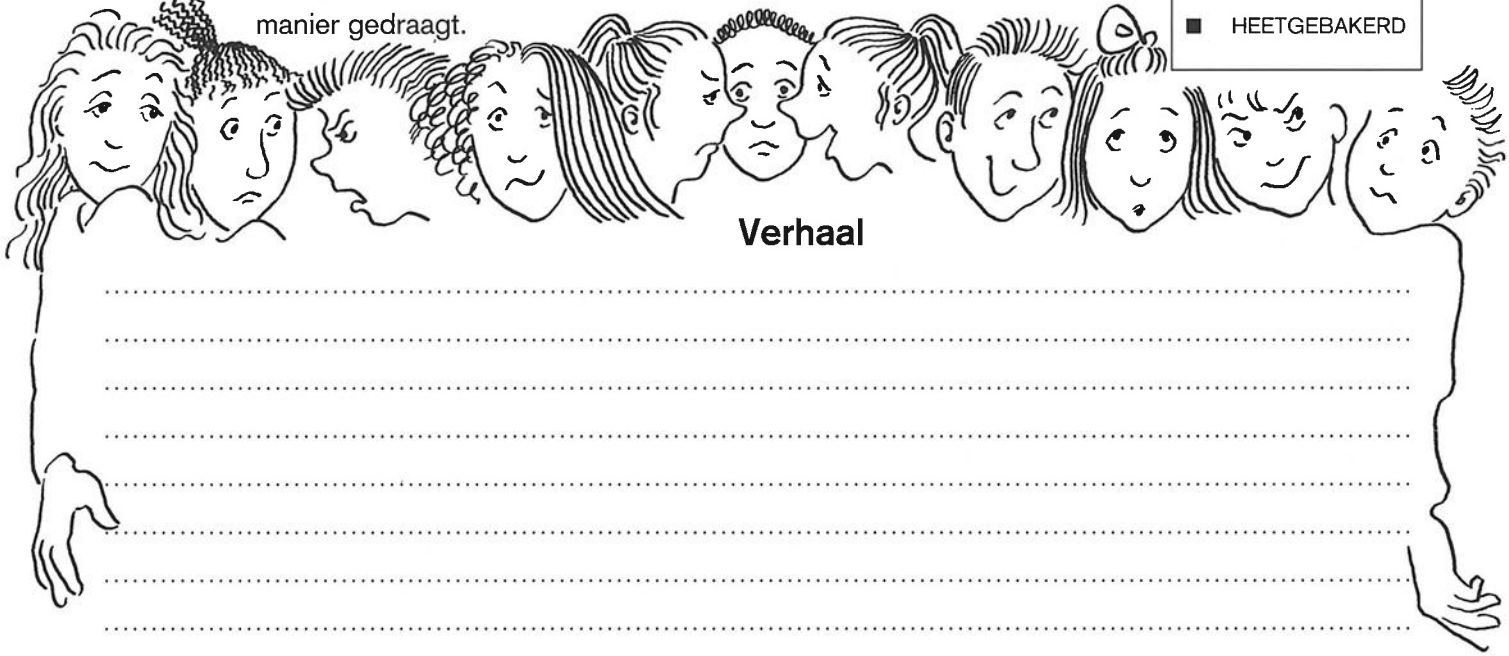
Aandachtspunt: Let op de persoonsvorm als het onderwerp enkelvoud is:

- 3 Ga na waardoor het komt dat het Zuid-Afrikaans op onze taal lijkt en waardoor het komt dat er verschillen tussen deze talen bestaan.
- 4 Wanneer is het Zuid-Afrikaans gemakkelijker te begrijpen, als je het hoort of als je het leest? Leg uit waarom je dit denkt.

- 1 a. Hiernaast staan 3 woorden. Kies een van deze woorden uit.
Schrijf een verhaaltje waarin de hoofdpersoon zich op deze manier gedraagt.

- WISPELTURIG
- NONCHALANT
- HEETGEBAKERD

Verhaal

- b. Vertel dit verhaaltje aan enkele klasgenoten. Vraag of ze in één woord kunnen zeggen hoe de hoofdpersoon zich gedraagt.

Als jij een goed verhaaltje hebt bedacht, zullen ze het gedrag van de hoofdpersoon wispelturig/nonchalant/heetgebakerd kunnen noemen, zonder dat jij dat woord zelf hebt gebruikt. Natuurlijk zijn woorden met een zelfde betekenis ook prima.

- c. Zet de woorden die genoemd worden in de tabel: welke woorden reken je goed, welke vind je een beetje goed en welke vind je als een tang op een varken slaan?

De hoofdpersoon in mijn verhaaltje gedraagt zich

Andere woorden die genoemd werden:

GOEDE WOORDEN	MINDER GOEDE WOORDEN	FOUTE WOORDEN
.....		
.....		
.....		
.....		

- d. Vertel kort de reacties op het verhaaltje dat je vertelde.

.....

.....

- INVASIE
- AGRESSIE
- ONTROERING
- NERVEUS
- TERRORIST

Hiernaast staan 5 woorden. Maak een toets waarmee je na kunt gaan of je klasgenoten de betekenis van die woorden kennen. Doe dat met behulp van vragen zoals hieronder. Als het mag, kun je de toets door een aantal van je klasgenoten laten maken. ☆

Voorbeeld van een toetsvraag

Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

In hun huiskamer stond een zeer moderne bank. Het vloerkleed had verschillende felle kleuren. De tafel was van plexiglas gemaakt en in alle lampen - zonder opsmuk, allemaal even strak - zat een halogeenlamp. Ze waren nog op zoek naar een comfortabele fauteuil.

- ☐ DISCUSSIE
- ☐ INRICHTING
- ☐ VERSIERING
- ☐ VERSPILLING

1 Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

2 Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

3 Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

4 Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

5 Welk woord past het best bij het onderwerp van deze tekst?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

De tekst hieronder is een bericht uit de Volkskrant van 23 mei 1998.

Lees het en maak de opgaven.

Laat je niet van de wijs brengen door de onbekende en ook moeilijk te verklanken woorden.

Zonnekoning zat onder de parasieten

Het leven van Lodewijk de Veertiende moet er heel wat minder zonnig hebben uitgezien dan zijn bijnaam Le Roi Soleil suggereert. Franse paleoparasitologen hebben onlangs bewijzen gevonden dat de Zonnekoning en zijn hofhouding waarschijnlijk op grote schaal werden geplaagd door darmparasieten.

Bij opgravingen op het terrein van het voormalige jachtslot van Lodewijk de Veertiende in Marly-le-Roy, even ten noorden van Versailles, troffen de parasitoloog prof. Françoise Boucher van de universiteit van Reims en medewerkers van het Centre National de Recherches Scientifiques een paar oude latrines aan.

Inspectie van de faecesresten bracht een grote hoeveelheid

spoelwormen en haarwormen (*trichinella*) aan het licht. Ook vonden de onderzoekers lintwormeieren, in sommige waarvan nog duidelijk de haakjes te onderscheiden waren waarmee de lintworm zich aan de ingewanden hecht.

Volgens Boucher en medewerkers wijst dit erop dat het schamel was gesteld met de hygiëne aan het Franse hof. De aanwezigheid van spoelwormen en

haarwormen betekent dat men voor het eten niet de handen waste en dat er ongewassen groenten werden genuttigd. De lintwormen getuigen van de consumptie van vlees dat niet voldoende was gegrild.

De Franse adel hield van gegrild vlees, in tegenstelling tot de gewone man die het kookte - als hij al vlees at. In de huizen van het gewone volk werden dan ook geen lintworm-

eieren aangetroffen.

Opmerkelijk is ook de aanwezigheid van de parasiet *Fasciola hepatica*, die de leverbotziekte veroorzaakt. De parasiet was waarschijnlijk afkomstig van de waterkers die aan het hof werd genuttigd. De parasiet komt nog steeds in Frankrijk voor en kan waterkers besmetten die wordt geteeld op plaatsen waar door leverbot geïnfecteerde slakken voorkomen.

1 Zoek de betekenis op van de volgende woorden:

- paleoparasitologen:
- darmparasieten:
- latrine:
- faeces:

- 2 Schrijf de eerste zin met andere woorden op.

.....

.....

- 3 Het artikel ZONNEKONING ZAT ONDER DE PARASieten geeft de resultaten van een onderzoek. Wie voerden dat onderzoek uit?

.....

.....

- 4 a. Lees de derde en vierde alinea nog eens.

Vul daarna de tabel hieronder met steekwoorden of in telegramstijl in:

OBJECT VAN ONDERZOEK	WAARNEMINGEN	CONCLUSIES*
faecesresten van		1.
.....		2.
		

* De conclusies zeggen wat uit de waarnemingen kan worden opgemaakt.

- b. Lees nu de vijfde alinea nog eens.

Zet de gegevens weer in steekwoorden in de tabel.

OBJECT VAN ONDERZOEK	WAARNEMINGEN	CONCLUSIES
faecesresten van		
.....		
		

- 5 Welke alinea kun je in zijn geheel weglaten zonder dat je belangrijke gegevens over het onderwerp van de tekst mist? Alinea ...

- 6 Veel teksten bevatten zinnen of hele alinea's die geen extra informatie geven over het onderwerp van de tekst. Waarom worden die dan niet weggelaten?

.....

.....

.....

- 7 Stel dat je niks wist over lintwormen. (Of misschien is dat wel echt zo.) Wat kun je in het artikel allemaal over lintwormen te weten komen?

.....

.....

.....

.....

.....

Sommige woorden worden vaker of frequenter gebruikt dan andere. Taalonderzoekers hebben nagegaan hoe vaak woorden in onze taal gebruikt worden.

Hieronder staat een deel van de resultaten van een van deze onderzoeken. In dat onderzoek werden in totaal meer dan 200.000 woorden onderzocht. Van die 200.000 waren er in totaal 18.270 verschillende woorden.

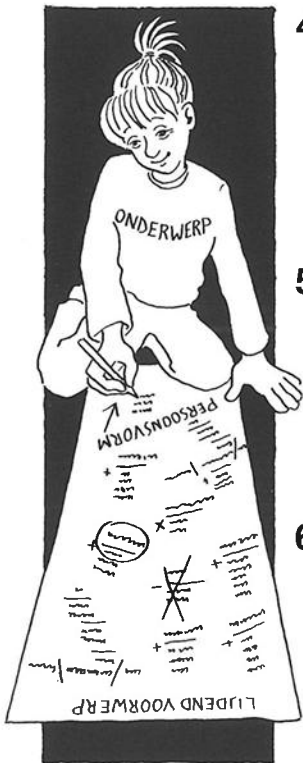
Hieronder staan alle woorden die 100x of vaker voorkwamen. Dat zijn er 229 (dus 18.041 woorden kwamen minder vaak voor). Voor elk woord staat hoe vaak het voorkwam.

1	10604	de	47	526	geen	93	261	maken	139	175	vaak	185	127	willen
2	5607	een	48	508	meer	94	258	alle	140	174	kwam	186	125	laat
3	5563	en	49	499	kan	95	257	jaar	141	173	kun	187	124	man
4	5182	het	50	497	over	96	257	komen	142	173	staat	188	124	werk
5	3668	in	51	489	hun	97	256	komt	143	170	helemaal	189	123	hebt
6	3429	van	52	483	zei	98	253	weet	144	167	jullie	190	123	kom
7	2899	dat	53	480	haar	99	250	kon	145	167	steeds	191	123	tussen
8	2779	je	54	477	weer	100	244	ons	146	167	wij	192	122	gemaakt
9	2468	is	55	464	moet	101	240	zien	147	166	eten	193	120	dieren
10	2362	ze	56	462	had	102	232	erg	148	165	nee	194	120	ga
11	2358	hij	57	440	heel	103	230	alles	149	165	nooit	195	119	terug
12	2253	zijn	58	437	toen	104	230	mee	150	165	school	196	119	wilde
13	2210	op	59	425	wordt	105	230	twee	151	164	hadden	197	117	boven
14	2046	die	60	422	zich	106	228	zo'n	152	162	werden	198	117	later
15	1990	er	61	418	gaan	107	224	af	153	161	eerste	199	117	weten
16	1974	niet	62	410	eens	108	224	jij	154	158	kleine	200	116	doet
17	1938	te	63	400	kunnen	109	223	even	155	157	anders	201	116	jongen
18	1809	maar	64	395	goed	110	223	omdat	156	156	daarom	202	116	vinden
19	1744	ik	65	353	waar	111	223	wil	157	155	groot	203	115	ziet
20	1595	met	66	352	toch	112	220	altijd	158	149	eerst	204	114	eigenlijk
21	1292	dan	67	343	waren	113	217	huis	159	149	misschien	205	114	hand
22	1276	voor	68	342	andere	114	216	tijd	160	148	allemaal	206	114	meneer
23	1265	als	69	341	grote	115	214	elkaar	161	147	toe	207	113	dingen
24	1176	was	70	325	zegt	116	214	water	162	146	achter	208	113	vroeg
25	1156	naar	71	324	mijn	117	213	zal	163	146	bent	209	112	stond
26	1146	ook	72	323	zou	118	210	ja	164	146	laten	210	111	hoofd
27	1124	aan	73	316	vader	119	209	land	165	146	mag	211	111	jan
28	997	om	74	303	werd	120	207	dag	166	146	nodig	212	110	lucht
29	895	wat	75	298	doen	121	206	me	167	144	bijna	213	110	oude
30	866	zo	76	294	heb	122	199	men	168	144	binnen	214	110	vast
31	860	of	77	294	tegen	123	196	ben	169	143	beetje	215	109	zon
32	838	nog	78	293	kinderen	124	191	nou	170	141	mij	216	106	houden
33	793	wel	79	292	hoe	125	191	zitten	171	141	onze	217	106	lopen
34	782	we	80	290	u	126	189	staan	172	140	soms	218	106	zeker
35	767	uit	81	284	hier	127	186	net	173	139	iedereen	219	106	zelfs
36	699	bij	82	282	alleen	128	186	zit	174	138	kijken	220	105	iemand
37	666	door	83	282	deze	129	185	dus	175	138	stad	221	104	langs
38	608	daar	84	282	tot	130	185	onder	176	137	wie	222	103	begon
39	588	mensen	85	278	moeder	131	184	na	177	135	paar	223	101	heen
40	586	nu	86	275	weg	132	184	niets	178	133	moest	224	101	nieuwe
41	555	hebben	87	274	moeten	133	179	ging	179	132	zeggen	225	101	ogen
42	547	veel	88	272	want	134	179	hele	180	130	leven	226	101	waarom
43	546	heeft	89	271	dit	135	179	natuurlijk	181	129	grond	227	100	hoor
44	540	al	90	268	zij	136	179	zelf	182	129	verder	228	100	krijgen
45	538	hem	91	265	gaat	137	176	kunt	183	128	drie	229	100	vol
46	530	worden	92	263	iets	138	175	lang	184	128	zoals			

1 Schrijf hiernaast de eerste 5 **zelfstandige naamwoorden** uit de lijst op. Zet achter elk woord op welke plaats het staat (bijvoorbeeld 50e of 160e).

2 Schrijf hiernaast de eerste 5 **werkwoordsvormen** op. Zet achter elk woord op welke plaats het staat.

3 Schrijf hiernaast de **lidwoorden** uit de lijst op. Zet achter elk woord op welke plaats het staat.

4 Maak de eerste zin met een **onderwerp** (een persoonlijk voornaamwoord zoals ik, jij, ...) en een **persoonsvorm** (een werkwoord) die mogelijk is. Schrijf de zin op. Welk woord uit deze zin heeft de laagste frequentie? Op welke plaats staat dit woord in de lijst?

5 Maak de eerste zin met een **onderwerp** en een **persoonsvorm** die mogelijk is. Het onderwerp is **geen voornaamwoord** (zoals ik, jij, die, dat, ...). Schrijf de zin op. Welk woord uit deze zin heeft de laagste frequentie? Op welke plaats staat dit woord in de lijst?

6 Maak de eerste zin met een **onderwerp**, een **persoonsvorm** en een **lijdend voorwerp** die mogelijk is. Let op, je mag **geen voornaamwoorden** gebruiken (zoals ik, jij, die, dat, ...). Schrijf de zin op. Welk woord uit deze zin heeft de laagste frequentie? Op welke plaats staat dit woord in de lijst?

7 Wat valt je op na het maken van de opdrachten 1 t/m 6? Welke soort woorden komen vaak voor en welke minder vaak?

8 Uit hoeveel letters bestaan de eerste 25 woorden gemiddeld? Bereken dit gemiddelde op een handige manier.

De gemiddelde lengte van de eerste 25 woorden is letters.

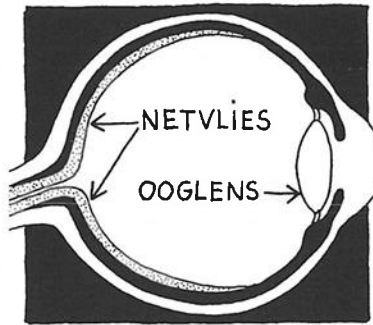
Doe hetzelfde met de laatste 25 woorden.

De gemiddelde lengte van de laatste 25 woorden is letters.

Conclusie:

Glaucoom wordt vaak verward met staar, een andere ernstige oogziekte. Waarschijnlijk komt dat omdat vroeger glaucoom ook wel groene staar werd genoemd, terwijl de ziekte die wij nu kennen als staar of cataract werd aangeduid als grijze of grauwe staar. Het zijn echter totaal verschillende ziekten: staar of cataract is een vertroebeling van de ooglenzen die tegenwoordig door middel van een operatieve ingreep uitstekend is te verhelpen.

Bij glaucoom daarentegen is er iets mis met het netvlies. In ons netvlies zit een laag zenuwvezels. De op het netvlies gevormde beelden worden via deze zenuwvezels naar de hersenen gestuurd: We zien! Bij de ziekte glaucoom wordt deze zenuwvezellaag versneld afgebroken. Zoals alle zenuwvezels in ons lichaam worden ook de oogzenuwvezels tijdens ons leven geleidelijk minder in aantal: Dit is een normaal, natuurlijk proces. De oogzenuw begint met gemiddeld

DOORSNEDE VAN HET OOG

1.200.000 vezels bij de geboorte en we verliezen gemiddeld 5600 vezels per jaar ten gevolge van deze natuurlijke afbraak. Een simpel rekensommetje leert ons dat we op 100-jarige leeftijd nog ruim de helft over hebben! Meestal is de schade pas merkbaar bij een verlies van meer dan 50%. Verloopt deze afbraak echter, om welke reden

dan ook, sneller dan normaal dan ontstaat glaucoom. In de praktijk komt het helaas vaak voor dat deze ontwikkeling pas wordt geconstateerd als het kwaad al is geschied: er vallen 'gaten' in het gezichtsveld. We zijn dan eigenlijk al te laat:

Glaucoom is namelijk niet te genezen. De oogarts kan met behulp van medicijnen of een operatieve ingreep de ontwikkeling vertragen of misschien zelfs stopzetten, maar niet meer dan dat: De verloren gegane zenuwvezels komen niet terug en dus ook het verloren gegane gezichtsvermogen niet. Het is dus zaak de diagnose glaucoom zo vroeg mogelijk te stellen.

Hierboven staat informatie over glaucoom. Maar het is een lastige tekst.

Schrijf met behulp van deze informatie een nieuwe tekst. Het moet een tekst zijn die voor de meeste kinderen in je klas begrijpelijk is. Zorg voor een titel die de aandacht trekt en een inleiding die de lezer nieuwsgierig maakt.

Het doel van je tekst moet zijn dat de lezers weten:

- wat glaucoom is;
- wat daarvan de oorzaak is;
- wat de gevolgen zijn.

Markeer eerst in de tekst wat je in ieder geval moet vertellen (bijvoorbeeld: arcen of onderstrepen).

!

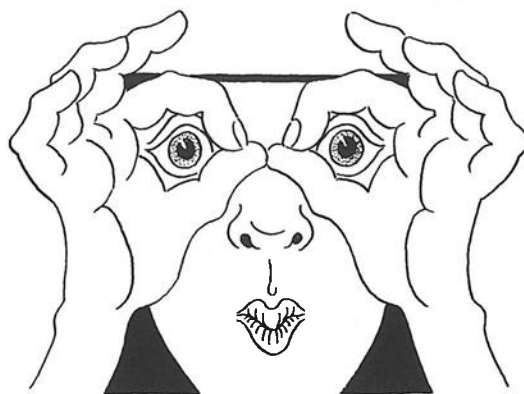
Om over na te denken voordat je gaat schrijven: De tekst hierboven gaat over Glaucoom.

In de eerste alinea vergelijkt de schrijver glaucoom met staar, een andere oogkwaal.

De schrijver doet dat opzettelijk. Waarom? Zijn lezers - we kunnen ook zeggen: zijn doelgroep of zijn publiek - zijn volwassenen waarvan de schrijver weet dat er bij hen over glaucoom bepaalde misverstanden bestaan. Bovendien bestaat de doelgroep van de schrijver uit mensen die in een kliniek komen voor onderzoek naar glaucoom. Jouw doelgroep heeft heel andere kenmerken.

Moet jij ook beginnen met iets te zeggen over het verschil tussen glaucoom en staar?

Schrijf een tekst die zo goed mogelijk is afgestemd op jouw doelgroep!

Extra Zet de tekst op de computer. Zet, als dat kan, ook de afbeelding erbij. Laat de tekst lezen aan enkele kinderen uit je groep. Vraag daarna of ze de tekst begrepen hebben. Om dat na te gaan kun je ook een paar vragen maken bij de tekst.

In het weekblad Vrij Nederland staat de rubriek GEKNIPT VOOR U. Daarin staan stukjes tekst uit kranten, folders enzovoort die op meer dan één manier begrepen kunnen worden, of die door vergissingen een soort mop worden. Hiernaast staan een aantal van die stukjes.

Uiterst agressief

Ook al haalt een agressieve klant het bloed onder je nagels vandaan, erop los timmeren is niet toegestaan. Enkele vuistregels.

De wet stelt eisen aan de manier
(‘Kamerkrant’, KvK N-Holland)

volgd. In het ‘Wandelcafé’ is ook informatie te krijgen over andere lange afstandswandelingen, zoals het Waterlandpad en de Heuvelrugroute. Ria Platvoet vertelt er graag meer over. Haar telefoonnummer is
(‘Purmerend op Zondag’)

Neuscorrectie blijft een gok

(‘Utrechts Nieuwsblad’)

Juliana gaat met sprongen vooruit

Van onze Haagse redactie DEN HAAG, woensdag Prinses Juliana, die vorige week werd geopereerd aan haar heup, gaat met sprongen vooruit.

(‘De Telegraaf’)

AMSTELVEEN — In de woning van een 75-jarige vrouw aan de Brantwijk is zondagmiddag om half vijf de vlam in de pan geslagen.

Het brandje kon op tijd worden geblust. Er zijn geen gewonden gevallen.

(Amstelveens Weekblad)

Nederlanders boeren het best

(Haarlems Dagblad)

- 1 Leg eens uit waardoor de geknipte fragmenten grappig zijn.

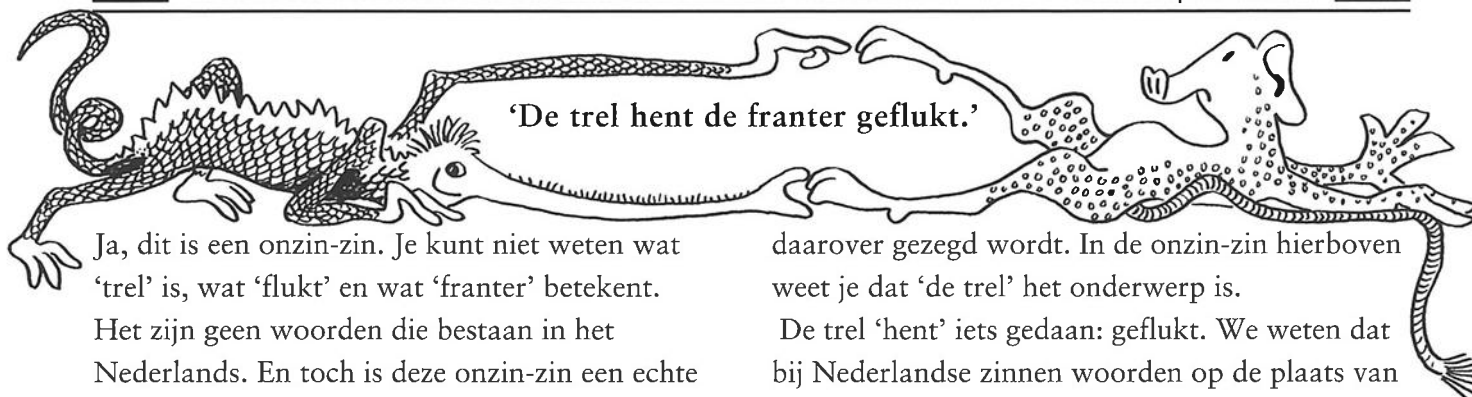
A
B
C
D
E
F

- 2 Zoek 2 krantenstukjes waarvan je de grap het leukst vindt. Stel, je besluit ze in te zenden voor een moppenpagina van een tijdschrift. Maar dan moet de tekst wel herschreven worden. Maak 2 goed geschreven grappige stukjes die zo in een tijdschrift geplaatst kunnen worden.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

- 3 Kies twee of meer ‘geknipte stukjes’ die je geschikt vindt om als mop of grap aan anderen te vertellen. Vertel ze ook echt aan anderen. Bereid je op het vertellen goed voor. Ga na welke ‘mop’ het leukst gevonden wordt. Maak een verslagje van je ervaringen.

.....
.....
.....
.....

Ja, dit is een onzin-zin. Je kunt niet weten wat 'trel' is, wat 'flukt' en wat 'franter' betekent. Het zijn geen woorden die bestaan in het Nederlands. En toch is deze onzin-zin een echte Nederlandse onzin-zin. Waarom Nederlands? Omdat de zinsbouw echt Nederlands is! In onze taal beginnen heel veel zinnen met het onderwerp. Dat weten we, ook al zijn we ons dat niet steeds bewust. Die kennis is enorm belangrijk, want als je een zin hoort of leest, weet je daardoor waarover iets gezegd wordt en wat

daarover gezegd wordt. In de onzin-zin hierboven weet je dat 'de trel' het onderwerp is.

De trel 'hent' iets gedaan: geflukt. We weten dat bij Nederlandse zinnen woorden op de plaats van 'hent', de persoonsvorm zijn. Woorden als 'geflukt' herkennen we als voltooid deelwoord. Je weet ook nog wat er 'geflukt' wordt, namelijk 'de franter' (lijdend voorwerp). Zo zie je, je begrijpt meer dan je beseft als je een zin hoort of leest waarvan je zegt: daar begrijp ik helemaal niets van.

1 Maak zes Nederlandse onzin-zinnen.

Je mag lidwoorden, bezittelijke voornaamwoorden, voorzetsels* en uitgangen als -ig, -achtig en -lijk gebruiken! De zes onzin-zinnen hebben de structuur van deze Nederlandse zin-zinnen, zoals:

- *Gisteren zette mijn moeder de verse bloemen in de vaas.*
- *Vroeger rooiden de boeren de nieuwe aardappels met de hand.*

We geven alvast een voorbeeldzin:

- *Flouker flukte de trel de prantige franter in de plucht.*

Schrijf de zinnen hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2 Tik de zinnen over op de computer of schrijf ze, als dat niet kan, op een los blaadje en kopieer ze. Zin 1, 3 en 5 laat je zoals ze zijn. In zin 2, 4 en 6 maak je de woordvolgorde on-Nederlands. Bijvoorbeeld zo:

- *In de plucht de trel flouker de prantige franter flukte.*

Vraag een aantal kinderen uit je groep in jouw zinnen het **onderwerp** te onderstrepen en de **persoonsvorm** te omcirkelen. Ze kunnen per zin 1 punt krijgen voor het herkennen van de persoonsvorm en 1 punt voor het herkennen van het onderwerp. Kijk hun werk na. Gebruik voor het noteren van hun score een kopie van de tabel op bladzijde 28 uit het antwoordenboekje.

3 Probeer nu de volgende zaken te vergelijken:

- De scores op de even en oneven zinnen als het gaat om de **persoonsvorm**.
- De scores op de even en oneven zinnen als het gaat om het **onderwerp**.

Welke conclusies kun je trekken?

.....

*Lidwoorden: de, het, een. Bezittelijke voornaamwoorden: mijn, jouw, jullie, etc. Voorzetsels: voor, boven, met, bij, etc.

De tekst hieronder is geschreven voor oudere lezers.

Maak van deze tekst een verhaal dat begrijpelijk is voor alle kinderen uit groep zeven. Kruip in de huid van de schrijver: denk wat hij denkt, doe alsof je hebt meegemaakt wat hij heeft ervaren en doe alsof je vindt wat hij vindt.

Jouw versie van de tekst moet ongeveer dezelfde inhoud hebben als de tekst hieronder.

Let op: je hoeft niet elke zin anders te formuleren.

Kleine Sofie Door Karel Eykman

Omdat ik in 1984 een griffel had gewonnen, mocht ik in 1985 in de griffeljury zitten. Een van de boeken die we moesten beoordelen, was Kleine Sofie en Lange Wapper van Els Pelgrom en tekenaar The Tjong Khing. Ik hield al van het werk van Els Pelgrom en ik had al gehoord dat het een mooi boek scheen te wezen. Maar er gebeurde iets dat ik niet verwacht had. Het gaat over Kleine Sofie. Ze is doodziek en in haar ijdromen beleeft ze allerlei avonturen met de kat Terror en de slungelpop Lange Wapper, een vrolijke anarchist. Als de baas van Lange Wapper weer eens irritant met zijn horloge staat te zwaaïen, rukt Wapper het uit zijn handen en gaat er vandoor. Maar de politie pakt hem op en smijt hem in het cachot, hij is ter dood veroordeeld. Het lukt Sofie hem op te zoeken. Staande op de rug van de kat Terror kan ze hem door het luikje van de celdeur zien. 'O, Lange Wapper! Lieve, lieve Lange Wapper!' zei ze fluisterend. 'Ben jij daar Sofietje,' zei Lange Wapper. 'Heb je gehuild? Dat moet je niet doen, kleine kaalkop, daar worden meisjes lelijk van.' (...) 'Ik word binnenkort opgehangen, dus aan mij heb je niks meer.' Sofie kon niet meer praten. De tranen stroomden over haar wangen. 'Hé, schei daar eens mee uit!' riep Terror. 'Ik hou er niet van om nat te worden.' Sofie en Terror gaan Beertje zoeken want die is rijk, die kan voor geld zorgen waarmee de cipier om te kopen is. Ze vinden Beertjes huis, maar ze mogen van de

dienstmeid niet naar binnen, zo staat Sofie buiten in de sneeuw, ze raakt totaal verkleumd en bevroren. Beertje en zijn kinderen vinden haar en nemen haar op in huis. Ze wordt in een warm bed gelegd en als ze ontdooïd is, mag ze blijven logeren. Ze heeft een heerlijke tijd, speelt met de andere kinderen en krijgt gebraden wild zwijn met bessengelei, gebakken aardappelen en gevulde paprika's. Als ze uitgelachen wordt omdat ze mutsjes wil breien voor de koude deurknoppen, valt ze opeens uit: 'Jullie hebben het nooit koud gehad!' schreeuwde ze, 'met je mooie huis en je kachels en je vuur. En al dat eten! (...) En ... en ...!' Ze stikte haast, zo boos was ze. 'O!' riep ze toen, 'o, Lange Wapper. Ik heb helemaal niet meer aan je gedacht!' Ze barstte in snikken uit. Toen ik dat las, had ik het ook niet meer. Tranen over mijn wangen. Biggelen is het werkwoord dat daarbij hoort. Juist omdat ik als een professioneel jurylid zat te lezen, was ik er niet op verdacht dat dit boek me zo kon aangrijpen. Sindsdien heb ik Kleine Sofie in mijn hart gesloten. Wat mij in haar aantrekt, is de combinatie van echte vriendschap en ware liefde, van kwetsbaarheid en moed, van humor en tragiek. Ik identificeer me niet met haar, ik houd van haar. En wie van Kleine Sofie houdt, houdt ook van Els Pelgrom. Met unanieme stemmen won in 1985 Els Pelgrom de Gouden Griffel* en The Tjong Khing de Gouden Penseel**.

* Gouden griffel: jaarlijkse hoofdprijs voor het beste Nederlandse kinderboek.

** Gouden penseel: jaarlijkse hoofdprijs voor de beste illustraties in een kinderboek.

op een dag staat er midden in het oerwoud zomaar een potje en naast het potje ligt een klein briefje: op dit potje passen alleen de allerliefste billetjes staat erop die heb ik natuurlijk denkt zebra die net langs komt lopen maar de billen van de zebra zijn veel te groot giraf wil het ook wel eens proberen je moet meer door de knieën zakken roept zebra o o als dat maar goed gaat de billen van luipaard passen ook niet zegt giraf zeg jij het tegen 'm vraagt zebra ach nee doe jij maar zegt giraf slang maakt er wel een potje van zeg zuchten de dieren sssta nou ssss sssstil sist slang boos olifant zit wel maar ik zie het potje nergens meer roept zebra ik heb anders wél een plasje gedaan zegt olifant trots moet-ie-zo vraagt aap nee natuurlijk niet roepen alle dieren grapje zegt aap we gaan even een hapje eten jongens zegt olifant want met schildpad kan 't nog wel even duren als de dieren terugkomen geloven ze hun ogen niet wat is dat voor een raar beest vraagt giraf hij past wel op het potje zegt schildpad voorzichtig ik vind ze wel erg klein die billetjes zegt olifant helemaal geen strepen zucht zebra en waar zijn z'n haren vraagt aap hij heeft wel een plasssje op het potje gedaan zegt slang de dieren kijken nog eens goed naar de kleine billetjes zonder strepen of haren ik vind ze allerliefst roept schildpad en dat vinden ze eigenlijk allemaal

1 Plaats in de tekst leestekens: hoofdletters, punten, komma's, dubbele punten, aanhalingstekens.

2 Een komma maakt soms heel wat uit!

A *Mijn broer die op voetballen zit, gaat niet over.*

B *Mijn broer, die op voetballen zit, gaat niet over.*

Beide zinnen lijken heel erg op elkaar, maar drukken niet hetzelfde uit.

De eerste zin drukt uit dat de schrijver tenminste nog een broer heeft.

Een broer die vermoedelijk wel over gaat.

De tweede zin drukt uit dat de schrijver één broer heeft,

die niet over gaat en die bovendien op voetballen zit.

Uit welke zin kan zonder problemen een deel worden weggelaten? *Uit zin*

We zeggen vaak veel meer dan de lezer of luisteraar aan informatie nodig heeft om ons te begrijpen. Dat doen we om er zo zeker mogelijk van te zijn dat er geen misverstanden zullen ontstaan. In een

gesprek beschikken we over nog meer informatie dan bij het lezen. Als luisteraar maken we in gesprekssituaties namelijk ook nog gebruik van de informatie in gebaren en gezichtsuitdrukkingen. Je hebt dan inderdaad soms aan een half woord genoeg. Soms - zo zeggen ze dat - spreekt een gezicht boekdelen. In geschreven teksten kunnen we de informatie verminderen door woorden weg te laten. Maar hoeveel kun je weglaten?

In de volgende 'zin' is niet erg duidelijk wat de schrijver bedoelt.

- 'president - verkiezingen - verliezen'

Maar als je weet dat er in Frankrijk gisteren presidentsverkiezingen waren, kun je er al meer van begrijpen. Je weet dan dat de president de verkiezingen gisteren verloren heeft.

Als je weet dat die verkiezingen niet gisteren maar over een week gehouden worden, krijgt de zin een heel andere boodschap. Je kunt dan vermoeden dat de boodschap is: de president zal de verkiezingen verliezen. Natuurlijk is bijna alle onzekerheid weg als de zin luidt:

- 'De president van Frankrijk zal volgende week de verkiezingen wel verliezen, denk ik.'

Hoe minder je weet, hoe meer informatie je in een 'boodschap' nodig hebt om er zeker van te zijn dat je die begrijpt.

We gaan een onderzoekje doen.

- a** Hieronder staat een reeks woorden. Voer die in de computer in, of zet ze op een leeg blad.

- camping - bos - tent - vriendjes - jong - hert - held - dokter - hitte - auto - vlammen

Maak vervolgens drie versies op drie verschillen bladen.

- versie 1 heeft geen titel
- versie 2 heeft als titel: EEN LEUKE DAG
- versie 3 heeft als titel: EEN SLECHTE AFLOOP

- b** Geef een aantal kinderen van je groep een een blad met versie 1, 2 of 3. ☺

Ze mogen niet op elkaars blad kijken.

Vraag of ze met de woorden op het blad een kort verhaaltje willen schrijven.

- c** Lees de verhaaltjes.

Vergelijk de verhaaltjes die geschreven zijn. Is er verschil tussen de verhaaltjes bij versie 1 (geen titel), versie 2 (via de titel weten de kinderen dat de woorden bij een leuke gebeurtenis horen) en versie 3 (voorkennis via de titel: EEN SLECHTE AFLOOP)?

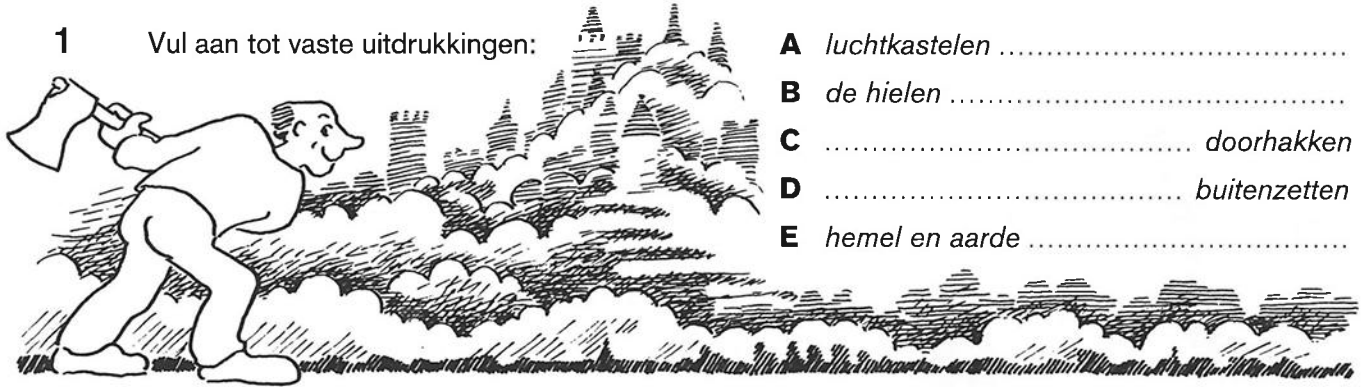
Welke conclusies kun je trekken? Met andere woorden: wat is de rol van voorkennis bij het begrijpen van een tekst over een gebeurtenis?

.....

.....

.....

1 Vul aan tot vaste uitdrukkingen:

- A *luchtkastelen*
 B *de hielen*
 C *doorhakken*
 D *buitenzetten*
 E *hemel en aarde*

2 Ga na of je opdracht 1 juist hebt uitgevoerd.
 Bedenk bij elke vaste uitdrukking een toepasselijke situatie en schrijf die hieronder op.

- A

 B

 C

 D

 E

3 Gebruik de volgende woorden in een stukje van twee zinnen.
 Uit het stukje moet je de betekenis van de woorden kunnen afleiden.

- luguber*

opinie

gewaagd

zwendel

bekeerd

Voorbeeld:

- oplichter* A *Die man is een oplichter. Dat zei mijn moeder gister nog over mijn vader.*
 B *De man beloofde de fiets een dag later te komen betalen. De fietsenmaker had hem niet moeten vertrouwen, want de oplichter is nooit meer komen opdagen.*
 Uitwerking A is niet goed, want nu weet je nog niet wat een oplichter is.
 Bij uitwerking B weet je dat wel.

Je weet vast wel dat het lijdend voorwerp een deel van een zin is.

Voorbeeld: *Memed heeft dat boek al gelezen.*

Maar het lijdend voorwerp kan zo uitgebreid zijn dat het zelf een zin is.

Voorbeeld: *Memed vertelde dat hij dat boek al gelezen heeft.*

In de zin die lijdend voorwerp is, staat nog een lijdend voorwerp.

- 1 Zoek het lijdend voorwerp als **zin** (enkele streep) en het lijdend voorwerp als **zinsdeel** (dubbele streep).

- Zijn broertje gaf uiteindelijk toe dat hij de bal door het raam geschoot had.
- Ik kan wel vragen of moeder het boek bij school wil afgeven.
- Hij vertelde dat hij de aap niet op de pot heeft gezet.
- Dat ik spinazie niet lekker vind, weet hij al jaren.
- Vader riep dat hij het eten op tafel had gezet.
- Ze zei dat ze ons nu voor de laatste keer gewaarschuwd had.

- 2 Zoek nu het onderwerp als **zin** (enkele streep) en het onderwerp als **zinsdeel** (dubbele streep).

- Dat je niet gewoon even een stapje opzij doet, is toch wel flauw.
- Dat ze bang was voor die engerd, verbaasde me niets.
- Of hij het nu wel of niet gedaan heeft, is niet zeker.
- Wie dat zegt, moet wel gek zijn.
- Dat je steeds maar opmerkingen maakt over mijn neus, is tamelijk vervelend.

- 3 Zin a, b, c en e kun je ook anders formuleren. Deze zinnen kunnen met **Het** beginnen. Schrijf maar op.

- Het is toch wel flauw, dat*
- Het*
- Het*
- Het*

- 4 'Het' in deze zinnen noemen we het voorlopig onderwerp.

Voorlopig, omdat het echte later in de zin volgt.

Onderstreep in de zinnen hierboven het voorlopige onderwerp met een dubbele streep en het onderwerp met een enkele.

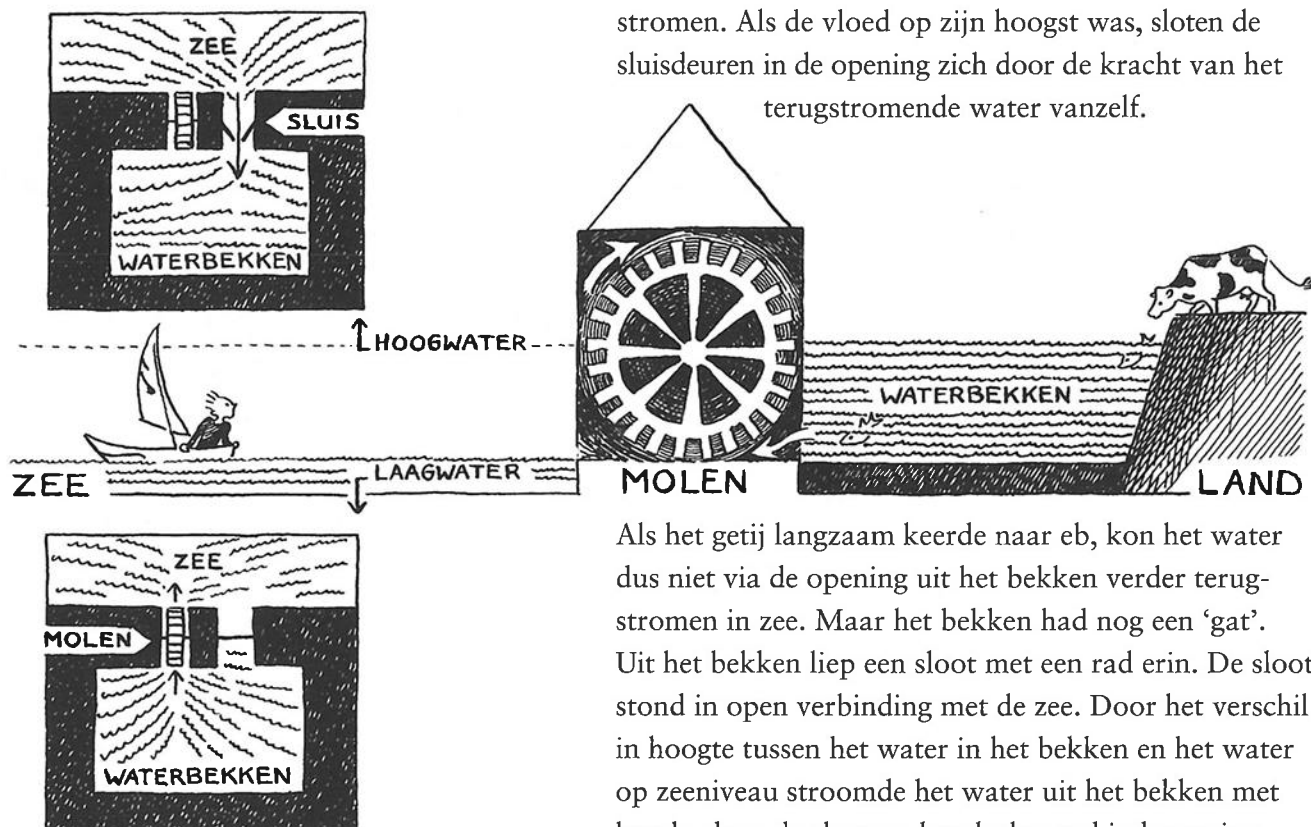
In de Middeleeuwen werden twee nieuwe typen molens tot ontwikkeling gebracht: de tijmolen en de windmolen. Van de tijmolen staat hieronder een schematische voorstelling. Daar hoort de volgende toelichting bij.

‘Tij’ komt van getij. Eb en vloed zijn getijden.

Bij vloed is het hoogtij, dan staat het water hoog.

Bij eb is precies het tegenovergestelde het geval.

Tijmolens maken gebruik van het hoogteverschil bij eb en vloed. In de Middeleeuwen liet men bij vloed het water door een opening in een dijk in een bekken stromen. Als de vloed op zijn hoogst was, sloten de sluisdeuren in de opening zich door de kracht van het terugstromende water vanzelf.

Als het getij langzaam keerde naar eb, kon het water dus niet via de opening uit het bekken verder terugstromen in zee. Maar het bekken had nog een ‘gat’. Uit het bekken liep een sloot met een rad erin. De sloot stond in open verbinding met de zee. Door het verschil in hoogte tussen het water in het bekken en het water op zeeniveau stroomde het water uit het bekken met kracht door de sloot en bracht het rad in beweging.

Het is de bedoeling dat je de werking van de tijmolen uitlegt aan een of enkele medeleerlingen.*

Gebruik daarbij een kopie van de voorstelling op bladzijde 29 in het antwoordenboek.*

Tijdens je uitleg schrijf je op de goede plaats woorden als ‘zee’, ‘dijk’, ‘waterbekken’ enzovoort.

Bereid je uitleg goed voor:

- vertel jezelf wat er gebeurt bij hoogwater.
- vertel jezelf wat er gebeurt bij laagwater.
- maak een lijstje met steekwoorden. Het lijstje is een geheugensteuntje waarop je tijdens je uitleg kunt terugvallen als je de draad even kwijt bent. De volgorde van de steekwoorden geeft aan wat je eerst vertelt, wat dan, enzovoort.

Schrijf hieronder de steekwoorden in de volgorde waarin ze op je lijstje komen te staan:

.....

.....

.....

* Als je leerkracht het goed vindt, kun je het ook aan de hele groep uitleggen. Geef dan alle kinderen een kopie, en teken het schema na op het bord. Komt het niet uit om je verhaal aan iemand te vertellen, zet dan kort op papier wat je wilt gaan vertellen. Vergelijk dit verhaal met wat in het antwoordenboek staat.

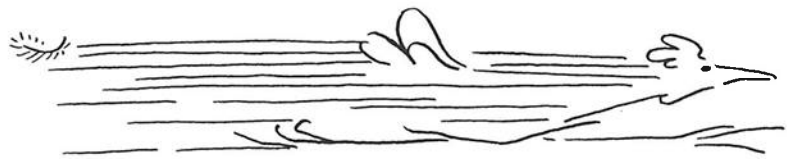
- 1 Maak bij elk woord hieronder drie fantasie-samenstellingen.
Een fantasie-samenstelling verwijst naar iets dat - voorzover jij weet - niet bestaat.

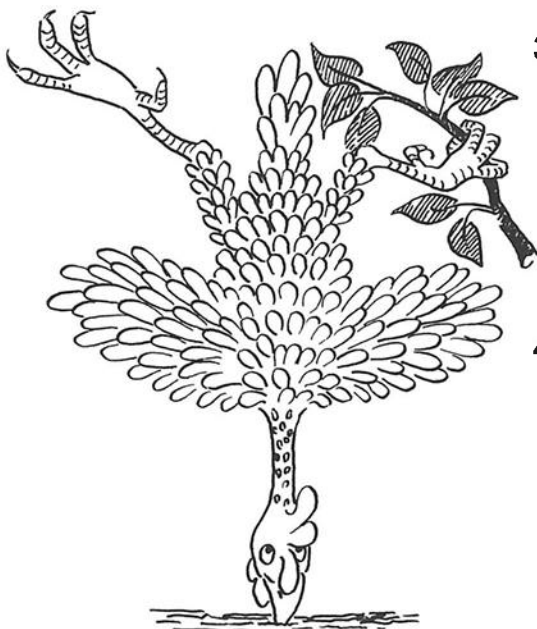
- kip *fietskip, flitskip, kippenboom*
- lamp
- floppy
- pet
- schoen
- hemd
- sok
- rook
- appel
- boom
- ladder

- 2 Schrijf de gemaakte fantasie-samenstellingen op een blaadje over.
Steeds met 2 regels tussenruimte*.
Trek een steekproef van 5 kinderen uit je klas. ☺
Geef ze elk een kopie van je blaadje met je fantasie-samenstellingen.
Vraag ze de samenstellingen een cijfer van 1 t/m 10 te geven voor hun leukheid.

Bijvoorbeeld: fietskip **6**
flitskip **8**
kippenboom **4**

Je kunt nu uitrekenen welke van de drie gemiddeld het hoogste cijfer heeft. Die woorden onderstreep je in de tabel hierboven. Als twee woorden hetzelfde gemiddelde hebben, geeft jouw voorkeur de doorslag. Omcirkel telkens het woord met de laagste score.

- 3 Je weet nu welke 10 van de 30 fantasie-samenstellingen het leukst gevonden worden.
Vraag dezelfde kinderen nu deze top-tien een cijfer te geven van 1 t/m 10. Geen enkel woord mag hetzelfde cijfer krijgen! Bepaal vervolgens welke 5 woorden gemiddeld het leukste gevonden worden. Onderstreep die nog een keer.
- 4 Vergelijk nu de woorden uit de top-vijf met de woorden die in de tabel omcirkeld zijn.
Waarom vinden de kinderen de top-vijf-woorden leuker dan de omcirkelde woorden?

.....

.....

.....

* Je kunt ook het kopieerblad op blz 21 uit het antwoordenboek gebruiken of de woorden op de computer invoeren.

Hieronder staat aan de linkerkant een tekst in het Engels. Vertaal die tekst in het Nederlands. Je kunt zelf controleren hoe goed dat lukt. Als je de vertaling helemaal zelfstandig goed maakt, krijg je 1000 punten.

Bij het vertalen kun je gebruik maken van de woordenlijsten hiernaast.

Maar, elke keer als je in lijst A de betekenis van een woord opzoekt, krijg je een aftrek van 20 punten. Lijst B is veel duurder. Voor elk woord dat je daarin opzoekt, moet je 60 punten aftrekken. (In deze lijst staan de woorden op de kop.) Probeer zoveel mogelijk punten over te houden. Je mag in ieder geval niet op minder dan 0 uitkomen!

Zet achter elk woord dat je in de lijst opzoekt een kruisje, zodat je je punten kunt berekenen.

Let op: de vertaling in de woordenlijst kun je lang niet altijd letterlijk in jouw vertaling gebruiken.

Soms moet je naar een woord of omschrijving zoeken die beter bij je vertaling past.

Bad flying experiences begin on the ground, naturally. One American airline managed to double-book an entire 747, but this is nothing compared to what happened on an internal flight on a certain African line. The flight had been overbooked three times. The local military sorted the problem out by insisting that all passengers with boarding cards run round the plane twice, the fastest getting the seats. A flight that was going from Heathrow to America gave one traveller a bit of a shock. Dressed only in trousers, shirt and socks, he had been allowed by the stewardess to leave the aircraft to see if he could get a colleague aboard. He returned a few minutes later to find the 747 closed up and about to start moving - with his shoes, wallet, passport and luggage inside. One frequent flier lost a certain amount of confidence when the cabin staff asked to sit in the lavatory during take-off, so that they could occupy the seats nearest the emergency exit.

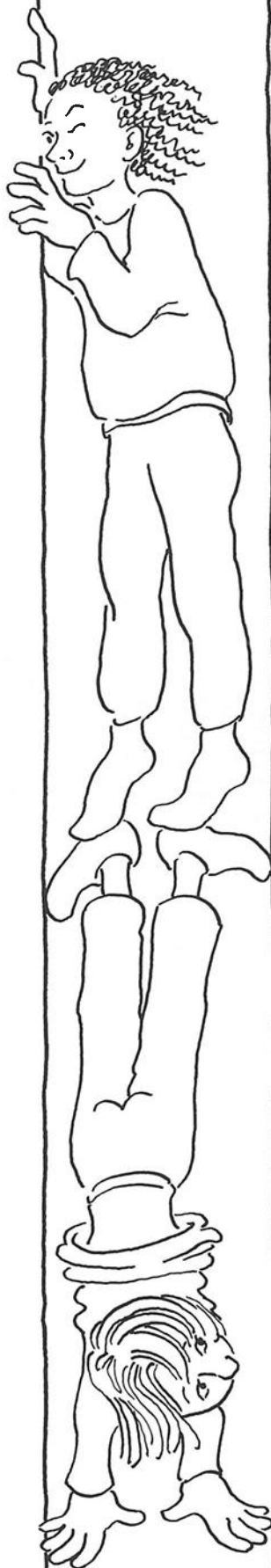
Punten berekening

Aantal startpunten	1000
Aantal opgezochte woorden in lijst A ... x 20 =	
Aantal opgezochte woorden in lijst B ... x 60 =	 +
Aantal af te trekken punten	 -
Totaal aantal behaalde punten:	

extra Voor het gebruiken van lijst B geldt een hogere aftrek dan voor lijst A. Waarom, denk je?

LIJST A

about	over, ongeveer
allowed	toegestaan
amount	hoeveelheid
ask, asked	vragen, vroeg
bad	slecht
be, been	zijn, geweest
bit	beetje
but	maar
by	door
certain	zekere
closed	gesloten
compared to	vergeleken met
confidence	vertrouwen
could	kon
dressed	gekleed
emergency	nooduitgang
entire	hele
experiences	ervaringen
fastest	snelste
few	weinig
from	van, vanaf
gave	gaf
get, getting	krijgen, worden
happened	gebeurde
his	zijn
if	als
inside	binnen
insist(ing)	ergens op staan
lavatory	toilet
leave	verlaten
lost	verloren, miste
luggage	bagage
mov(ing)	bewegen
nearest	dichtstbijzijnde
nothing	niets
occupy	bezetten
of	van
on	op
only	slechts, alleen
out	uit
plane	vliegtuig
returned	keerde terug
round	rond
run	hardlopen
seat	stoel, zitplaats
see	zien
sorted out	oplossen
staff	staf, bemanning
that	dat
they	zij
times	keer
to	te, naar
traveller	reiziger
trousers	broek
twice	twee keer
up	op, naar boven
wallet	portefeuille
with	met

when	wanneer
what	wat
was	was, werd
three	drie
this	deze, dit
the	de
take-off	start
stewardess	stewardess
start	start, begin
socks	sokken
so	zo, dus
sit	zit
shoes	schoenen
shock	schok
shirt	shirt, hemd
problem	probleem
passport	paspoort
passengers	passagiers
overbooked	overboekt
one	een
naturally	natuurlijk
minutes	minuten
military	militair
managed	kreeg voor elkaar
local	regelde,
line	plaatselijk
later	lijn
is	later
internal	is, wordt
in	van binnen
Heathrow	in
he	Heathrow
had	hij
ground	had
go(ing)	grond
frequent	gaan
fly(ing)	vaak
flight	vliegen
flier	vlicht
find	vlieger
exit	vinden
during	uitgang
double-book	tijdens
colleague	dubbel boek
cards	collega
cabin	kaarten
boarding card	cabine
and	instapkaart
an	en
American	een
America	Amerikaan
all	Amerika
airline	alle
aircraft	luchtlijn
African	vliegtuig
aboard	Afrikaan(s)
a	aan boord
	een

LIJST B

- 1 De volgende woorden hebben meer dan één betekenis. Deze woorden noemen we **homoniemen**. Maak met beide betekenissen van de woorden een zin.

vlot	a	
	b	
stapel	a	
	b	
slot	a	
	b	
vlucht	a	
	b	

- 2 Bedenk zelf nog tien homoniemen.

.....

.....

3 Een ronde cirkel

'Rond' is een deel van de betekenis van 'cirkel': een cirkel is altijd rond, dus ronde cirkel is dubbelop. Onderstreep wat dubbelop is.

- De witte schimmel kreeg nieuwe hoeven.
- De oude vervallen ruïne trok veel bezoekers.
- De aanwezige bezoekers zeiden dat ze de taart erg lekker vonden.
- De beroemde kunstenaar keek vol bewondering naar het geleverde schilderij.
- De jonge kinderen speelden zomaar in de natte waterplassen.
- Alle aanwezigen gaven de pianist een hartelijk applaus.
- De oude man kuierde op zijn gemak door het park.
- Het kapotte wrak van de auto werd met een takelwagen afgevoerd.
- De snelle sportwagen kwam met gierende banden tot stilstand.
- Door het felle licht gaf de diamant een prachtig kleurenspectrum te zien.

Soms is het moeilijk een tekst uit een andere taal in het Nederlands te vertalen.

In een andere taal worden namelijk niet alleen andere woorden gebruikt. Soms zijn er ook woorden die we in het Nederlands helemaal niet kennen. Of worden begrippen op een heel andere manier aangeduid. Hoe minder de taal op het Nederlands lijkt hoe moeilijker het vertalen wordt.

In de taal die men op Vuurland spreekt, worden diverse begrippen op een beeldende manier omschreven. Inplaats van het woordje *ver* zeggen ze: *'daar waar men roept: o moeder, ik ben verloren.'*

1 Geef op dezelfde manier een omschrijving van de volgende woorden:

bang
hoog
alleen
blij
zenuwachtig

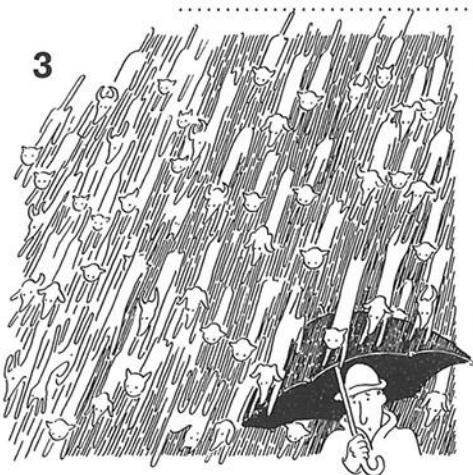
2 a. De Inuit op Groenland hebben ongeveer 36 verschillende woorden voor sneeuw.

Kun jij dat verklaren?.....

b. De verschillende woorden voor sneeuw van de Inuit hebben doorgaans te maken met de vorm waarin de sneeuw voorkomt. In het Nederlands heb je dat ook, denk aan stuifsnieuw. Bedenk zelf 9 woorden voor verschillende soorten sneeuw.

.....

3

a. Met *'het regent pijpenstelen'* bedoelen we dat het heel hard regent. In het Engels heb je hier een andere uitdrukking voor:

'It is raining cats and dogs.'

Wat betekent deze uitdrukking letterlijk vertaald?

.....

b. Snap je waar de uitdrukking *'het regent pijpenstelen'* vandaan komt?

Leg dat eens uit

.....

c. Probeer deze uitdrukking eens te veranderen in een nieuwe uitdrukking die past bij onze tijd.

.....

d. Ken je nog andere uitdrukkingen in het Nederlands die waarschijnlijk niet letterlijk in een andere taal te vertalen zijn? Schrijf er drie op.

.....

.....

.....

Uit dit tekstfragment zijn woorden weggelaten. In plaats van die woorden staan er nu stippellijntjes. Hoe gemakkelijker een tekst is, hoe beter je de woorden kunt ontdekken die op de stippeltjes horen te staan. Dat is uit onderzoek gebleken. Of dat echt klopt? Dat kun je zelf onderzoeken.

1

Bij deze taak staan twee teksten.

Lees de teksten en schat in welke tekst volgens jou het moeilijkst is.

Volgens mij is tekst het moeilijkst.

Dat denk ik omdat
.....

De teksten staan ook op bladzijde 30 en 31 van het antwoordenboek, maar dan met weggelaten woorden.

- Kopieer elke tekst tenminste 3 keer. Vraag aan tenminste 3 kinderen uit je groep of ze willen proberen de juiste woorden in te vullen.✱

Let op: zonder dat ze de teksten hiernaast gelezen hebben.

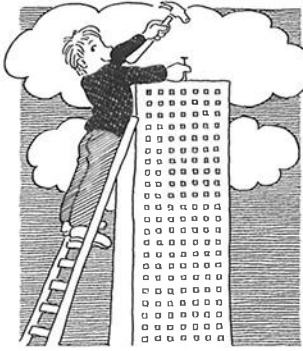
- Kijk hun werk na. De goede woorden staan op bladzijde 26 van het antwoordenboek. Spelfouten mag je niet fout rekenen (bijvoorbeeld katen in plaats van katten).
- Schrijf in de tabel hieronder het aantal goed ingevulde woorden op*.
- Schrijf onder de tabel welke tekst volgens je onderzoek het moeilijkst is.

NAAM LEERLING	TEKST 1 AANTAL GOED	TEKST 2 AANTAL GOED
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
TOTAAL		
GEMIDDELD AANTAL GOED		

Uit het onderzoek blijkt dat tekst het moeilijkst is.

(Dat is natuurlijk de tekst met gemiddeld het minste aantal goede antwoorden.)

Dat had ik goed / niet goed voorspeld.

Tekst 1

We kunnen beginnen! De bouwplaats is klaar. De metingen zijn gecontroleerd, de bouwkeet is geplaatst, de bouwmaterialen zijn afgeleverd, en de bouwvakkers met hun helmen op kunnen

beginnen. Eerst de bouwput graven! Voordat we gaan bouwen, moeten we eerst de bouwput graven. In deze bouwput komt de fundering. Dit is het gedeelte dat onder de grond zit en ervoor zorgt dat de wolkenkrabber recht blijft staan. Het diepste punt! Boemkleng! Boemkleng! Vroemm! Vroemm! Boemkleng! Heimachines slaan de heipalen de grond in. Betonmixers mengen en storten het beton. Op het beton van de bouwput is het een drukte van belang. We gaan omhoog! De bouwvakkers bouwen de steigers op en beginnen met het geraamte van het gebouw. Mensen en machines zijn bezig met het

afvoeren van de grond en het aanvoeren van materialen. Hoger en hoger! De eerste verdieping is klaar en de steiger kan weg. De vorm van het gebouw met de verschillende verdiepingen is al te zien. De bouwvakkers zijn overal aan het werk. Niet naar beneden kijken! Hoog in de lucht staan de bouwvakkers klaar om de stalen balken die de kraan omhoog hijst op hun plaats te leggen. Vloeren beneden, plafonds boven! Betonmixers mengen en storten het beton. Met stalen troffels wordt het beton uitgesmeerd. Boven op het dak! De buitenkant van de wolkenkrabber is bijna klaar. De raamkozijnen worden op hun plaats gehesen; de antenne en de helicopterlandingsplaats maken de wolkenkrabber compleet. Monteurs leggen de kabels van de telefoon, de elektriciteit en de computers op de juiste plaats. Zagen, timmeren, boren! Met houten steunbalken worden raamwerken gemaakt, de gipsplaten worden hier tegenaan geschroefd, er ontstaan muren en kamers.

Tekst 2

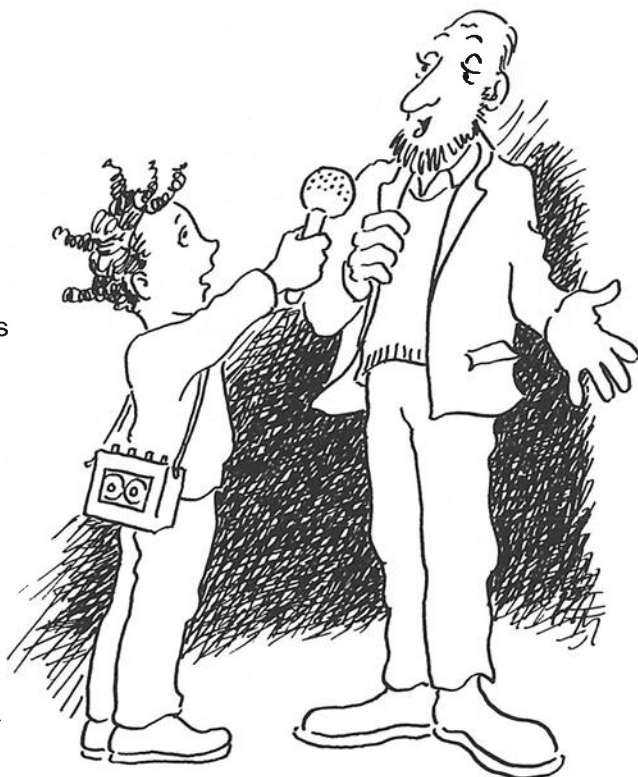
Clementine had stoel 17A, een plaatsje aan het raam in het rookgedeelte. Hoewel ze eigenlijk niet rookte, had ze één sigaret bij zich die ze boven de Atlantische oceaan wilde opsteken. Ze wist niet

goed waarom. Haar ellebogen boorden zich in de armleuningen toen het vliegtuig zich in de lucht verhief. Het was een merkwaardige sensatie ... om van Bricksburg, Virginia, naar Reyjavik, IJsland te vliegen. Ze wist vrijwel niets van haar tante Emma Bean. De uitnodiging om te komen logeren was het eerste contact dat die in vijftien jaar met iemand van de Goodens had gezocht. Het was Clementines oudtante van moederskant. Als tiener had ze voor flink wat opschudding binnen de familie gezorgd door van huis weg te lopen en de wereld rond te trekken. Niemand wist meer precies hoe oud ze was, maar ze moest zeker vijfenzestig zijn. Misschien liep ze zelfs al tegen

de zeventig. Hier volgen de feiten die Clementine had weten te verzamelen. Emma Alderson Bean: nooit getrouwd geweest, in Denemarken gestudeerd, onderzoek gedaan in de parapsychologie, regelmatig werkzaam geweest als adviseur van de Amerikaanse regering. Haar huis lag aan een afgelegen baai in de buurt van een IJslandse vulkaan. Ze was altijd blijven reizen, was amateur bioloog, had ooit een man gedood; ze had kastanjebruin haar, zong, speelde piano en verzamelde oosterse tapijten. De paar mensen in Willow County die Emma vroeger hadden gekend, omschreven haar als een onstuimige schoonheid met een volle alt. Men zei dat ze over genoeg karakter beschikte voor drie. Volgens de verhalen die Clementine als kind had gehoord was de man die door Emma Bean was gedood een gids uit een afgelegen plaatsje in Tibet. Het was een merkwaardige man met één oog en Emma had hem ingehuurd toen ze in 1943 van Katmandu in Nepal naar Tsaparang in Tibet was getrokken.

Hieronder staan 3 opdrachten.
Maak zelf een keuze.

- 1** Het schooljaar is bijna afgelopen.
Bereid een interview voor met je leerkracht.
In het interview moet je erachter zien te komen
- waar hij of zij woonde toen hij of zij zo oud was als jullie nu zijn;
 - wat hij toen wilde worden;
 - waarom hij onderwijzer geworden is;
 - en vooral waarom hij dat dit jaar gebleven is.
- Maak tijdens het interview aantekeningen, of neem het op (met een cassette recorder o.i.d.).
Maak er een verslag van.
Zoek in een dagblad naar een interview.
Daarvan kun je leren hoe je van een vraaggesprek een verslag kunt maken.

- 2** Het schooljaar loopt ten einde. Bereid een interview voor met een aantal leerlingen van je keuze. Informeer bij hen naar hoogte- en dieptepunten op school, naar hun plannen voor volgend jaar, naar wat ze verwachten te doen over 1, 10, 20 en 30 jaar.
Maak tijdens het interview aantekeningen, of neem het op.
Maak een verslag van dit interview.

3

Bereid een interview voor met jezelf.
Informeert bij jezelf naar hoogte- en dieptepunten op de basisschool, naar je plannen voor volgend jaar, naar wat je verwacht te doen over 1, 10, 20 en 30 jaar.
Zet eerst een aantal aantekeningen op papier.
En werk die daarna uit.
Of neem een interview met jezelf op.
(Gebruik voor de vragen een andere stem.
Antwoord met je eigen stem.)

Mogelijkheden inplaats van een verslag:

- Maak er een 'radio-uitzending' van (je hebt daarvoor twee recorders nodig).
- Maak er een live-interview van met de klas als publiek.
- Neem het interview op met een videocamera.
Bereid de opname samen met enkele klasgenoten voor.
Maak van de opnamen een montage en laat die aan de klas zien (of op een ouderavond).

Aan de leerkracht

PLUSTAAK TAAL is een serie werkboekjes voor groep 5 t/m 8. Elk werkboekje bevat 26 taken met gevarieerde opdrachten voor taal. Daarbij ligt het accent op schriftelijk taalgebruik, met name de onderdelen stellen, taalbeschouwing en taalonderzoek. Aan deze schriftelijke opdrachten zijn soms ook opdrachten verbonden voor mondelinge activiteiten, doorgaans als extra opdracht. Deze opdrachten zijn gemerkt met een ✪.

De werkboekjes zijn als aanvulling en verrijking te gebruiken naast iedere taalmethode. De werkboekjes lopen op in moeilijkheidsgraad, maar ze zijn niet strikt gebonden aan een bepaalde groep. Dat komt ook tot uitdrukking in de groepsaanduiding op het omslag. De serie bestaat uit de boekjes 5/6, 6/7, 7/8 en 8. Met werkboekje 5/6 kan al naar gelang het niveau van de kinderen gestart worden in het begin of in de loop van het cursusjaar in groep 5. Een deel van de kinderen kan het boekje in groep 6 voltooien, waarna ze verder kunnen werken met boekje 6/7, etcetera. Naast deze serie voor TAAL is er een serie werkboekjes voor BEGRIJPEND EN STUDEREND LEZEN voor dezelfde groepen. Voor de groepen 3 t/m 5 zijn er de werkboekjes PLUSTAAK TAAL/LEZEN 3/4 en 4/5.

De kinderen kunnen de taken zelfstandig maken en met behulp van het antwoordenboekje kunnen ze hun werk zelf nakijken. Dat neemt niet weg dat diverse opgaven zich uitstekend lenen voor samenwerking, overleg, discussie en uitwisseling van ideeën. Dit maakt het mogelijk en zinvol om kinderen samen aan een taak te laten werken, of de antwoorden met elkaar te laten vergelijken. Dit biedt tevens diverse aanknopingspunten om het werk met de kinderen te bespreken, wat de motivatie en het leer-effect zeker ten goede zal komen.

Op de achterzijde van het werkboekje staat een werkoverzicht. Hierop kunnen de kinderen bijhouden aan welke taak ze bezig zijn en welke taken ze al af hebben. U kunt ook zelf op dit overzicht aangeven aan welke taak de kinderen moeten werken. De taken die af zijn kunt u aftekenen of met een stickertje afplakken. Dit biedt een extra stimulans voor de kinderen en het geeft u de mogelijkheid in een oogopslag te zien wat al gemaakt is, waar de kinderen aan bezig zijn en wat ze nog moeten doen.

We wensen u en uw leerlingen veel plezier met het gebruik van PLUSTAAK.

Bronnen

- TAAK 1 : Lea Smulders, Groot Pietje Prik boek 3, Malmberg, den Bosch.
- TAAK 2 : De Volkskrant 21 juni 1997.
- TAAK 5 : De Volkskrant 21 juni 1997.
- TAAK 10 : De Volkskrant 23 mei 1998.
- TAAK 12 : herkomst onbekend.
- TAAK 13 : Uit: Vrij Nederland, 2 mei 1998.
- TAAK 15 : Karel Eyckman, Vrij Nederland, 23 mei 1998.
- TAAK 16 : Mylo Freeman, Potje, Gottmer, Haarlem.
- TAAK 25 : Sue Tarsky, Werk aan de wolkenkrabber, Gottmer, Haarlem.
Sid Hite, Huize Dither, Gottmer, Haarlem.

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand meent als rechthebbende in aanmerking te komen, kan hij of zij zich tot de uitgever wenden.

TAAK 1

TAAK 2

TAAK 3

TAAK 4

TAAK 5

TAAK 6

TAAK 7

TAAK 8

TAAK 9

TAAK 10

TAAK 11

TAAK 12

TAAK 13

TAAK 14

TAAK 15

TAAK 16

TAAK 17

TAAK 18

TAAK 19

TAAK 20

TAAK 21

TAAK 22

TAAK 23

TAAK 24

TAAK 25

TAAK 26

ISBN 90 5300 031 3
1311

DELUBAS